

İRAN'DA SİGORTA, KASKO VE SOSYAL GÜVENLİK UYGULAMALARI

İran'da sigorta uygulamaları gelişmiş ve çeşitli durumda olmasına rağmen, sigorta bilinci yüksek değildir.

Sigortacılık sektöründe %30 civarı kar bulunmaktadır.

Sigortacılık sektörünü düzenleyen yapı, İran Ekonomi ve Maliye Bakanlığına bağlı kuruluş olan İran Merkez Sigortasıdır (Bime-e Merkezi).

İran'da sigortacılık hizmetlerini karşılaştıran mobil uygulamalar bulunmaktadır. [Bimito](#) ve [Gringo](#) en bilinen iki tanesidir.

1. İşverenin Yapabileceği Sigortalar

İran'da işverenler kendileri ve çalışanları için Sosyal Güvenlik Örgütüne sigorta kaydı yaptırmak zorundadır. İran'da birçok kuruluşun kendi sigorta ve emekli sandığı hesapları bulunmaktadır. Bu sigorta kuruluşları kanunla veya kendi iç düzenlemeleriyle çalışabilmektedir. Genel olarak özel firmaların Sosyal Güvenlik Örgütü (Temin-e İçtimai) kapsamında sigorta kayıtlarını yaptırmaları gerekmektedir. Bazı firmaların özel sigorta kuruluşları ile anlaşarak ek sigorta – tamamlayıcı sigorta (bime-i tekmili) yaptırdığı görülmektedir. Bu sigorta türünde, Sosyal Güvenlik Örgütünün ödediği kısmın üstünde kalan kısımlar, sigorta firması ile yapılan anlaşma çerçevesinde bir kısım veya tamamı olmak üzere karşılanabilmektedir.

İran'daki ek sigorta – tamamlayıcı sigorta uygulamalarının yurtdışındaki tedavi masraflarını kapsayan hükümleri bulunmamaktadır. Ülke dışındaki tedavi masrafları için vize uygulayan ülkelerin istediği mahiyette turistik tedavi vizeleri bulunmaktadır. Türkiye ile vize anlaşması bulunduğu için İranlılar tarafından ülkemize yapılan seyahatlerde tercihe bağlı olarak sigorta yaptırılabilir.

Firma bünyesindeki iş kazalarına ilişkin işveren sorumluluğu sigorta uygulamaları bulunmaktadır.

İşveren, çalışanlarına yaşam sigortası yaptırabilmektedir. Yaşam sigortası, ülkemizdeki bireysel emeklilik sistemi uygulamalarına benzerdir. Genelde firma sahiplerinin birinci derecede yakınlarına veya yönetim kurulu üyelerine yaşam sigortası yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, bazı nitelikli firmaların çalışanlarına da yaptığı görülmektedir.

2. Fabrika, Teçhizat, Araç, Diğer Mekanların Sigortalaması

2.1. Yangın Sigortası

Bir mekanın üretime/faaliyete başlayabilmesi için zorunlu olarak yangın sigortası adı verilen sigortayı yaptırmaları gerekmektedir. İran'da yangın sigortası (bime-e ateşsuzi) denildiğinde yangın, patlama, su baskını, doğal afet, vb. anlaşılakta ve bunlardan kaynaklı hasarlar sigorta kapsamına alınmaktadır.

2.2. Teçhizat ve Üretim Kaybı Sigortası

İran, uluslararası finansal sistemden önemli oranda yalıtılmış durumda olduğundan dolayı ülkede yatırım yapacak firmalarımızın yatırıma ilişkin teçhizatlarını ülkemizdeki yada

yurtdışındaki sigorta firmaları ile sigortalama imkanı oldukça kısıtlıdır. Firmalarımızın teçhizatlarının taşıma sigortalarını İranlı sigorta firmalarına yaptırmaları mümkün bulunmaktadır. Bununla birlikte, en güvenli yolun malın veya teçhizatın taşınmasında İranlı ithalatçıya fabrika çıkışı (ex-works) olarak teslim şeklinde gerçekleştirileceği değerlendirilmektedir. Ülkede yatırım yapan firmalarımızın ise belirtilen taşımalar, teçhizat ve üretim kaybı için İranlı sigorta firmalarından hizmet alması mümkündür.

Sigorta kapsamındaki ürün veya teçhizat, İran sınırlarına girmeden hasar görse bile ya İranlı sigorta uzmanları veya sigorta şirketinin diğer ülkelerdeki anlaşmalı şirketleri aracılığıyla hasar tespiti yapılmaktadır. Hasara ilişkin ödemeler, hasar nerede gerçekleşmiş olursa olsun İran içinde sigorta yaptıran firmanın hesabına İran Riyali olarak ödenmektedir.

İran'da sigorta sisteminde yapılan ödemelerde İran Riyali ile ödeme zorunluluğu bulunmaktadır. Örneğin sigorta poliçeleri oluşturulurken 20 bin dolar karşılığı İran Riyali yüklenimi olmaktadır.

Teçhizatın sağlam bir şekilde montaj yerine ulaştığı anda montaj işlemleri için ayrıca montaj sigortası yapılması mümkündür. Montaj işlemini yapan taşeronların hatalarının da sigortalanması mümkündür.

Montaj sonrasında makinaların bozulması ve kırılması gibi nedenlerle sigorta yapılabilmektedir.

Üretim süreçlerinde aksaklıklar yaşanması, bir makinanın kırılması veya bozulması nedeniyle tüm üretim hattının devre dışı kalması gibi nedenlerle şirketin görebileceği zararlar için sigorta uygulamaları da bulunmaktadır.

2.3. Sorumluluk Sigortası

Mağazalarda bulunan ürünlerin her türlü hasara karşı sigortalanması da mümkündür. Bununla birlikte, sigorta kısmında toplumsal olaylara ilişkin hükümlerin de koyulmasında fayda olabileceği değerlendirilmektedir.

2.4. Ürün Kalite Sigortası

Ürettiği ürüne güvenen satıcılar tarafından yaptırılan bir sigorta türü olup, üründen kaynaklı hasarların son tüketiciye veya diğer firmalara oluşturabileceği zararlar için ürün kalite sigortası yaptırılabilir.

2.5. Araç Sigortası

Araç sigortaları ülkemizdekine benzer şekilde iki türdür.

- **Zorunlu Sigorta:** Aracın yaşı, modeli ve bedeline göre belirlenmektedir. İran'da "diye" adı verilen kan parası uygulaması doğrultusunda ölüm başına 20-30 bin dolar civarında veya yaralanmalarda nisbi bir kan parası ödenebilmektedir. Recep, Muharrem, Zilhicce ve Zilgadre aylarında bu rakam üç katı olarak uygulanmaktadır. Firmalarımızın bu sigortaya bilhassa dikkat etmesi gerekmektedir. Zorunlu sigorta olmadan trafiğe çıkılması kanunen mümkün değildir. Yüksek cezalar sözkonusu olabilmektedir. Kan parası zorunlu sigortada tüm yolcuları kapsamaktadır. Zorunlu sigortada üst limitler kesin olarak belirlenmiştir. Zorunlu sigorta yalnızca araç hasarının belirlenen kısmını kapsamaktadır. Yaralanmalarda da zorunlu sigortalarda ödeme

yapılmaktadır. Ölümde de “diye” denilen kan parası zorunlu sigortada verilmektedir. Hasarı da karşılayan zorunlu sigorta uygulamasında üst limitler dahilinde ödeme yapılmaktadır. Zorunlu sigortada aracın yaptığı kilometreye bağlı olarak zorunlu sigorta bedeli artabilmektedir. Taksi, dolmuş, ambulans, vb. araçlarda ortalama %20 fazla zorunlu sigorta bedeli olmaktadır. Zorunlu sigortada tüm sigorta şirketlerinin verdiği bedel hemen hemen aynı olmaktadır.

- **Kasko:** İsteğe ve seçeneklere bağlı olarak kasko uygulamaları bulunabilmektedir. **Asli kasko uygulamasında** aracın kaza yapması durumunda karşılaşılan hasar, yangın, patlama, aracın çalınması gibi hususları kapsamaktadır. **Tali kasko uygulamasında** ise aracın parçalarının çalınması, camın kırılması, kimyasal maddeler nedeniyle oluşabilecek hasarlar, doğal afetler kaynaklı hasarlar, boyasının çizilmesi veya kısmi parça hırsızlığı, transit olarak aracın taşınması, aracın fiyatının piyasadaki dalgalanmasına ilişkin koruma gibi hususlar kapsam dahilindedir.

Ülkemizden farklı olarak kazasızlık indirimi, sürücünün güvenilirliği gibi uygulamaların sigorta sistemlerinde indirim avantajı olarak kullanılması bulunmamaktadır. İran’da bu tarz indirimler yalnızca arabanın yaşına ve türüne bağlı olmaktadır. Son dönemde bu hususun değiştirilmesine yönelik çalışmalar yapıldığı ve sürücülerin güvenilirliği, kazasızlık indirimi gibi hususların sigorta sistemlerine eklenmeye çalışıldığı görülmektedir.

3. Yabancıların Sigortalanması ve İran-TR İkili Sosyal Güvenlik Anlaşması

İran’da yabancıların sigorta sistemi içine alınabilmesi için çalışma vizesinin olması gerekmektedir. Bu şekilde özel veya devlet sigorta sisteminden yararlanabilmektedir.

İran ile ülkemiz arasında ikili sosyal güvenlik anlaşması bulunduğundan İran’daki çalışan ülkemiz vatandaşlarının İran sosyal güvenlik örgütüne kaydolması mümkündür.

İran-Türkiye arasındaki ikili sosyal güvenlik anlaşmasına ulaşmak için [tıklayınız](#).

4. İran Sosyal Güvenlik Örgütü Prim Hesaplamaları

İran Sosyal Güvenlik Örgütü Prim Ödemeleri, İhbar ve Kıdem Tazminatı ve İş Sözleşmeleri için [bağlantıyı](#) inceleyebilirsiniz.

5. İran Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Not

İran’da sosyal güvenlik sistemi ordu görevlileri, devlet memurları ve özel sektör çalışanları için olmak üzere üç ayrı şekilde yapılandırılmıştır. Bunların en büyüğü özel sektör çalışanlarının içinde yer aldığı Sosyal Sigortalar Örgütü’dür (SSÖ). Bunun yanı sıra, birçok kurumun bunları destekleyici sigorta sistemleri de bulunmakta ve toplam sayının 24 olduğu belirtilmektedir. Kır ve Göç Sigorta Fonu, İran Radyo ve Televizyon Emeklileri Fonu, petrol emeklileri, bankalar, belediyeler, Merkez Bankası gibi kuruluşların fonları bunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte, tüm sigorta fonlarında sorun olduğu, Sosyal Sigortalar Örgütü’nün sorunlarının diğer fonların sorunları için örneklem teşkil ettiği belirtilmektedir. SSÖ’ye kayıtlı 13 milyon işveren veya işçi bulunmakta olup, bu rakam toplam sigortalı nüfusun %73’ünü oluşturmaktadır. SSÖ’ye kayıtlı emekli sayısı ise 3 milyon olup, çalışan/emekli oranı 4,25’tir. SSÖ’nün 2016 yılında tüm gelirlerinin yalnızca %21’ini prim ödemeleri, %8’ini bu örgütün elindeki işlettiği kaynaklar, gerisini ise hazineden aktarılan para oluşturmuştur.

Ülkedeki sigorta sisteminin nüfusun %65'ini kapsadığı yetkililerce açıklanmıştır. Bununla birlikte, sistemin yılda 8 milyar dolar civarında açık verdiği, açığın en büyük kısmının SSÖ'den kaynaklandığı, bu açığın ülke bütçesindeki en önemli gider kalemlerinden birini oluşturduğu, ülkedeki işsizlik, su krizi ve çevre sorunlarıyla birlikte en önemli üç problemde birisi olduğu Meclis çalışmalarında ve Kalkınma Planı'nda belirtilmiştir. SSÖ hükümet dışı bir örgüt olup, özel sektörde çalışanların ve işverenlerin tümünün sisteme kaydolması zorunludur. Sistemde maaşın %7'si sigortalı, %20-23'ü işveren, %3'ü de hükümet tarafından sağlanan katkı payı ödemesi bulunmaktadır.

Sigorta sistemlerinin verimsiz çalışmasının en önemli nedenleri nüfusun yaşlanması, çalışan başına düşen sigortalı kişi sayısının azalması, düşük doğum oranları, yüksek işsizliğe rağmen ülkede yeterli iş imkanlarının oluşturulamamasıdır. İran'daki sigorta sistemine ilişkin bir uzman tarafından yapılan değerlendirmede, 1976 yılında 24 çalışanın 1 emeklinin maaşını ödediği, 2013 yılında ise bu rakamın 6,5 çalışana 1 emekli, 2018 yılında ise 4,25 çalışana 1 emekli olduğu belirtilmiştir. Emeklilik fonlarında 6 çalışana 1 emeklinin altına düşmesinin alarm noktası olduğu, bu rakamın 3'ün altına düşmesi durumunda ise sistemin iflas noktasına yaklaştığı, 5'in altında ise hükümet desteği olmadan ayakta kalamayacağı belirtilmektedir. Hükümet tarafından daha önceki yıllarda sigorta kurumlarına özelleştirme uygulamaları kapsamında bazı kurumların devredildiği ve sigorta kurumlarının bu işletmeleri işleterek açıklarını telafi etmelerinin beklendiği görülmüştür. Bununla birlikte, devredilen kurumların işletilmesinin oldukça kötü olduğu ve açıkların finansmanı için yeterli katkıyı sağlamadığı görülmektedir.

Sigorta kurumlarının bankalara da yüksek düzeyde borçları bulunmaktadır. Örneğin, SSÖ tarafından 2019 yılına ilişkin yapılan bir açıklamada, bankalara 2,58 milyar dolarlık borçlanma yapılacağı belirtilmiştir. Kurum yetkilisi tarafından ayda 323 milyon dolarlık borçlanma yapılmaması durumunda emeklilere karşı finansal yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceği, bunun en önemli nedeninin de 2019 yılında emekli maaşlarına %36 zam yapılması olduğu ifade edilmiştir.

İran'da emeklilik yaşı kadınlarda 20 yıl çalışma veya 55 yaş; erkeklerde ise 30 yıl çalışma veya 60 yaştır. Bu yaş ve yılların sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması için artırılması gerektiği sıkça ifade edilmektedir. Bununla birlikte, ülkedeki genç işsizliğine çözüm amacıyla hükümetlerin sıklıkla emeklilik yaşının düşük tutulmasını sağlamaya çalıştığı ifade edilmektedir.

İranlı yetkililerce emeklilere resmi kurdan ortalama 200 dolar aylık ödeme yapıldığı belirtilmektedir. Emeklilerin aldığı aylık maaşların oldukça düşük kaldığı, temel yaşam giderlerinin yalnızca %48'ine tekabül ettiği ifade edilmektedir. Bu nedenle, kanuni birçok kısıtlama olmasına rağmen emeklilerin iş piyasasında yer almaya devam ettiği görülmektedir.